

CONSTANDIN CLEMENTE

Relațiile lui Mihai Eminescu cu Ardealul și ardelenii au făcut obiectul mai multor studii și articole, unele dintre ele semnate de cercetători de prestigiu, fiecare aducând contribuții și date noi referitoare la viața și activitatea marelui poet, asupra izvoarelor de inspirație ale unora din lucrările sale. În cele ce urmează ne propunem să aruncăm o scurtă privire asupra legăturilor lui Eminescu cu două vechi centre culturale românești — Alba Iulia și Orăștie.

După cum se știe, în anul 1866, anul debutului la „Familia“ lui Iosif Vulcan, Eminescu vine la Blaj, acea „Romă mică“ ce-l atrăsese nu numai ca centru școlar cu renume recunoscut în epocă și unde poetul năzuia să-și treacă niște examene, dar și ca leagăn al luptei pentru eliberarea națională și socială a românilor din Transilvania, de care erau legate numele lui Petru Maior, Samuil Micu Klein, Ion Budai-Deleanu, Gheorghe Barițiu.

În luna august a aceluiași an, a avut loc la Alba Iulia adunarea generală a „Asociațiunii“. Un seminarist l-a văzut acolo și pe Mihai Eminescu. „Intrase în biserică unde se ținea ședința și asculta cucernic dezbaterile. Seara s-a culcat pe o rogojină întinsă jos pe podeaua unei odăi de crîsmă. De la Alba Iulia a trecut Mureșul cu brudina, s-a abătut pe la Bucerdea Grînoasă, satul de obîrșie al lui Maioreșcu, a dormit și acolo într-o casă de țară, la un coleg, și după ce s-a dat în vorbă cu copiii satului, tot pentru chestiuni folclorice, nici vorbă, a dispărut“¹⁾.

Nu este exclus ca unele din producțiunile populare notate de poet în cîntecurile sale în această perioadă, să fi fost auzite prin părțile Bălgradului, acum sau cu prilejul vreunei alte călătorii. Și chiar dacă acestea nu au fost culese de poet în asemenea împrejurări, ele sînt proprii acestei arii folclorice, reprezintă bunuri spirituale create sau însușite de oamenii acestor locuri, care puteau să-i fie cunoscute lui Eminescu prin intermediul colegilor sau prietenilor de la Blaj.

Oare „Bărigradul“ din cîntecul de mai jos, nu este străvechiul Bălgrad, Alba Iulia de astăzi?

*Mă dusei la Bărigrad
Aflai grîu nesececat —
M-aplecăi să tai mănunchiu,
Tăiei ruja soarelui
Din capătul hatului ;*

*Cîți drumari pe drum trecea,
Toți din ruja mea tăia,
Trecu unul și mai mic
Dar nu tăie nici un pic²).*

Cît despre altele, se poate spune că ele fac parte din repertoriul permanent al cîntărețului popular de pe aceste meleaguri, așa cum este și acesta :

*Cînd treci, bade, pe la noi,
Pune-ți clopote la boi
Și le pune la toți șasă
Cu șinoare de mătăasă,
Să te-aud, bade, din casă,
Din casă, de după masă³).*

La Orăștie, opera lui Eminescu a stîrnit un larg ecou în rîndurile iubitorilor de literatură, i s-au publicat, după moarte, lucrări în versuri și proză.

În anul 1897, tipografia „Minerva” din Orăștie pune la îndemîna cititorilor un volumaș de versuri, intitulat „Adieri”, aparținînd unui tînăr poet localnic, al cărui nume nu a înfruntat timpurile. Este vorba de *Traian Mihaiu*. Influența geniului eminescian asupra lucrărilor în versuri ale acestuia este ușor de sesizat. În poezia lui Traian Mihaiu vom întîlni lacul, șiruri de plopi și tei, codri îndepărtați din care răzbat sunete de corn, precum și alte elemente caracteristice operei lui Mihai Eminescu.

Alteori, creațiile tînărului din Orăștie se apropie de cele ale „Luceafărului” poeziei noastre pînă la pasișă, ca în acest sonet, intitulat... „Veneția”.

*De mult s-au stins în vechile palate
Cîntări și strigăte de veselie,
De-a dogilor mărime și trufie
Mai spune unde, care-n ziduri bate.*

Un anume epigonism este propriu și poeziilor „Pe lîngă casa ta din sat” și „Lucrătorul”, din care nu lipsesc unele accente de critică socială.

Admirația lui Traian Mihaiu pentru ilustrul înaintaș este mărturisită în sonetul „Eminescu”, prin care autorul încearcă să definească viața și personalitatea acestuia :

*Tristă-a fost viața-ți zbuciumată
Mizerii, chin și-au fost conducătoare,
Te apăsau în praș, da-n drumu-ți mare
Tu le-ai învins cu fruntea înălțată.*

*A lumii reci priviri de apăsare
Și-al ei dispreț a fost a ta răsplată ;
La curtea Mediceilor, bogată,
Tu ai fost mîndru, falnic, soare.*

*Și numai în a teilor răcoare
Ți-a înflorit a mulțumirii floare,
Soarta tristă-a marelui în lume.*

*Dar geniul tău în giur de noi plutește
Și cîntul tău ce inima-ndulcește,
Din neam în neam păstra-va al tău nume.*

În ziarele și revistele care apăreau la Orăștie la începutul veacului al XX-lea („Libertatea“, „Foaia interesantă“ și „Cosînzeana“), numele lui Eminescu este întîlnit destul de frecvent. Spicuiim cîteva din exemplele care ne-au stat la îndemîină.

În numărul 14 din 16/29 martie 1902 al ziarului „Libertatea“, apărea sub semnătura *Fidelio* un articol intitulat „Cronica mea“, trimis din București, în care autorul pune problema editării operei lui Eminescu. „Eminescu este iarăși la ordinea zilei“, spune semnatarul articolului. „Și probabil că în curînd figura acestui mare poet al neamului nostru va fi prezentată în adevărata sa lumină“. Acest *Fidelio*, împreună cu Nerva Hodoș și Alex. Rădulescu și-au asumat sarcina de a realiza o ediție critică, completă, a operei lui Eminescu, care, conform proiectului, trebuia să apară în trei volume: volumul I, literatură populară, iar volumele II și III, poezii inedite, fragmente dramatice și proză.

Același ziar își anunța cititorii, în nr. 40 din 14/27 septembrie 1902, că în rafturile bibliotecii „Casinei române“ din Orăștie au intrat cărțile: „Poezii postume“ și „Literatură populară“ (vol. I din Opere complete) de Mihai Eminescu, alături de „Patriarhalele“ lui Șt. O. Iosif, „Poezii“ de Macedonski, „Din bătrîni“ de Ion Slavici ș.a.

La începutul anului următor, în paginile „Libertății“, un alt autor din Orăștie, *Alexandru Aciu*, va semna, ca și Traian Mihaiu, o poezie intitulată „Eminescu“, în care se dovedește copleșit de personalitatea aceluia pe care îl numește „preot al iubirii“.

*Parcă-ți văd figura blindă!
Aud dulcele-ți cuvînt,
Preot jalnic al iubirii
Ce azi dormi „sub teiul sfînt“...*

La publicațiile din Orăștie, au colaborat G. Coșbuc, Al. Vlahuță, Liviu Rebreanu, M. Sadoveanu, Victor Vlad Delamarina și mulți alții.

Preluînd tradiția progresistă a unor reviste literare care le-au precedat sau care apăreau concomitent cu ele, acestea au făcut loc în coloanele lor scriitorilor din toate părțile locuite de români.

În acest context, ni se pare cît se poate de firească reproducerea unor creații ale celui mai de seamă cîntăreț al pămîntului românesc. Ne referim aici la două poezii publicate în „Foaia interesantă“, nr. 36 și 37 din anul 1908, cu mențiunea „Din poeziile postume ale lui M. Eminescu“.

Cea dintâi, „Codrule, Măria Ta“, scrisă în stil popular, conținând chiar versuri întregi de proveniență folclorică, vine să demonstreze încă o dată dragostea nețărmurită a poetului față de popor, față de natura patriei, iar cea de a doua, „După ce atîta vreme“, este o variantă a unei poezii de dragoste :

*După ce atîta vreme
Laolaltă n-am vorbit,
Mie-mi pare că uitaram
Cît de mult ne-am fost iubit.*

*Dar acum te văd 'nainte-mi
Dulce, palidă cum șezi, —
Lasă-mă ca altădată
Umilit să-ngenunchez.*

*Lasă-mă să-ți plîng de milă
Să-ți sărut a tale mini...
Mînușite, ce făcurăți
De atîtea săptămîni ?*

*Ochi iubiți, scăldați în lacrimi,
Gură caldă și micuță,
Unde-ați fost de-atîta vreme ?
Unde-a fost a mea mîndruță ?*

Numărul din 5 iulie 1914 al „Cosînzenei“ este dedicat în întregime lui Eminescu, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la moarte. Pe coperta exterioară, sub titlul „Memoriei lui M. Eminescu“ sînt reproduse fotografiile Henriettei, a mamei, a poetului la 20 de ani, precum și a casei de la Ipotești.

Din corpul revistei rețin atenția articolele semnate de M. Sadoveanu („Doi mari prieteni — Eminescu și Creangă“), C.S. Făgețel („Mihai Eminescu“), precum și poezia „La bustul lui Eminescu“ de Cincinat Pavelescu.

La rubrica „Cronica literară“ sînt prezentate cu entuziasm volumele „M. Eminescu, viața și opera“ de N. Zaharia și „Amintiri despre Eminescu“ de T. V. Stefanelli, cu mențiunea că acestea „pot fi procurate de la Librăria Dr. S. Bornemisa în Orăștie“.

Cu acest prilej, revista reproduce „proză și versuri de M. Eminescu“ („La aniversare“, „Ea-și urma cărarea-n codru“, „In fereastra despre mare“, o scrisoare către Veronica Micle).

Desigur, cercetările exhaustive privind problema pusă în discuție, ar duce la depistarea a noi și noi mărturii referitoare la relațiile lui Eminescu cu ținutul hunedorean, asupra felului în care a fost recepționat și asimilat de românii ardeleni, care l-au socotit, ca și frații lor de peste munți, drept cel mai de seamă dintre cei care au cunoscut „cel mai bine poporul românesc de *pretutîndeni*, acela care a pătruns mai adînc idealurile acestui popor“⁴).

1. George Călinescu : „**Viața lui Mihai Eminescu**”, Ediția a IV-a revăzută. Editura pentru literatură, 1964, p. 97—98.
2. M. Eminescu : **Opere alese, vol. III**, Editura pentru literatură, 1965, p. 236.
3. *Ibidem*, pag. 147.
4. „**Libertatea**” nr. 14 din 16/29 martie 1902.

MIHAIL EMINESCU A ALBA IULIA ET LA PUBLICATION DE SES OEUVRES A ORĂȘTIE

Résumé

L'auteur met en relief les liens du grand poète roumain Mihail Eminescu avec les deux centres culturels d'Alba Iulia et d'Orăștie.

En aout 1866, à l'occasion d'une Assemblée générale de l'„As-tra“ à Alba Iulia, Mihail Eminescu prit part aux débats.

A Orăștie, l'oeuvre du poète a eu un profond retentissement dans les cercles littéraires et après sa mort on y a publié certaines de ses oeuvres, en vers et en prose.